

Damir Cvitić

**BIBLIJSKO-LITURGIJSKI RAD O. PETRA VLAŠIĆA
(1883.-1969.)**

U v o d

Prvotno sam kanio pisati o o. Petru Vlašiću s čisto povijesnog gledišta, ali spoznaja da je ovaj znanstvenik bio u mnogome na tragu usmjerenja i zaključaka Drugoga vatikanskog sabora usmjerilo je moje istraživanje njegova djela u svjetlu nauka toga sabora. Tome je najviše pridonijela izjava ondašnjeg dekana Teološkog fakulteta u Zagrebu dr. Jordana Kuničića, koju je izgovorio u svojoj nazdravici prigodom dijamantnog misničkog slavlja o. Pera. Tom je prigodom rekao da je o. Pero svojim životnim djelom u mnogočemu preteča svoga vremena i da je na našim stranama utirao put Drugom vatikanskom koncilu.¹ Osim toga 30. obljetnica održavanja Koncila bila je prigoda za rasprave o postignućima i prihvaćenosti Koncila u Crkvi u Hrvata, o čemu je održano i više okruglih stolova, rasprava i tribina pa se i ovaj rad uklapa u to nastojanje.² Stoga ću posebnu pozornost obratiti na činjenice iz Vlašićeva života koje su na našem prostoru utirale put Drugom vatikanskom saboru, sa svrhom da i nama budu svjetlo u prihvaćanju i ispravnoj primjeni njegovih odluka.

¹ Usp. "Dijamantna misa o. Petra Vlašića", u: *Vjesnik franjevačke provincije sv. Jeronima*. Zadar, br. 9-10/1966, 267.

² Usp. Bonaventura DUDA, "Prihvat II vatikanskog koncila u Hrvatskoj", u: *CUS* 2/1996, str. 165-183 i *CUS* 3/1996, str. 251-274.; Hrvoje MEŠTRIĆ. "Je li prihvaćen", u: *Kana* 6/290, god. XXVII, lipanj 1996, str. 8-9.; M. GRGEC, T. ALAJBEG, H. MEŠTRIĆ: "Koncil je trajan" u *Kana* 7-8/291 god. XXVII srpanj-kolovoz 1996, str. 10-11.; A. PERAN. "Župnik i orijentacija na laike - kolokvij o prihvaćanju II. vatikanskog koncila", u *GK*, br. 48(11172), I. XII 1996, str. 21.; i dr.

Razlog je više za "koncilsko" usmjerenje ovoga rada i jubilej 2000. godine, jer je s Drugim vatikanskim saborom i "bila inaugurirana neposredna priprema Velikog jubileja".³ Crkva se na Drugom vatikanskom saboru stavila u poslušno osluškivanje Riječi Božje, pobrinula se za obnovu liturgije, dala poticaj obnovi u mnogim vidovima svoga života.⁴ Upravo na području Svetoga pisma i liturgije o. Petar Vlašić je u mnogočemu bio prorok i preteča svoga vremena, pa će ta područja njegova djelovanja biti posebno promatrana. Bit će također vrednovan njegov doprinos i na kulturno-znanstvenom području.

1. IZ ŽIVOTA O. PETRA VLAŠIĆA

Petar Vlašić rođen je u Veloj Luci na otoku Korčuli 15. lipnja 1883. godine, od oca Donka i majke Frane, rođene Stipković. Kršten je u župskoj crkvi sv. Josipa u Veloj Luci, na dan rođenja sv. Ivana Krstitelja (24. VI.) iste godine, i vjerojatno je zbog toga dobio ime Ivan. Nosio ga je do "oblačenja" redovničkog odijela, kada je po ondašnjim franjevačkim običajima trebao promijeniti ime te je uzeo ime fra Petar. Šest razreda osnovne škole, koliko je onda trajala osnovna škola, završio je u rodnome mjestu. Želio je postati franjevac i primljen je u Franjevačku provinciju sv. Jeronima.⁵ Godine 1895. otišao je na otočić Košljun u uvali pokraj Punta na otoku Krku. Tamo je završio gimnaziju i to s dobrim uspjehom.

Čini se da je u njegovu odgoju veliku ulogu imala činjenica da je u to doba u Istri i na Kvarneru intezivno rasla hrvatska svijest. Među onima koji su na tome radili bili su i njegovi tadašnji profesori o. Bonaventura Škunca i o. Augustin Juničić. Na Košljunu je 3. rujna 1899. godine obukao franjevačko odijelo, a godinu kušnje - novicijata, proveo je u franjevačkom samostanu u Kopru (Capodistria). Na Malu Gospu sljedeće godine (8. IX. 1900.) položio je prve redovničke

³ Ivan Pavao II. *Nadolaskom trećeg tisućljeća*, KS, Zagreb 1996, str. 27.

⁴ Usp. Isto, str. 26.

⁵ Provincija sv. Jeronima najstarija je franjevačka provincija na našim prostorima, a spada i u najstarije provincije Reda. Ona je doduše promijenila ime na Općem zboru u Kölnu 1393. godine, koje je do tada glasilu "Provincia Sclavoniae sancti Seraphini" u novo "Provincia sancti Hieronymi in Dalmatia". Usp. Berard BARČIĆ, *Povijest Franjevačke provincije Sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri*, Zadar 1976, 17.

zavjete. Zatim je otišao u Zadar, gdje je pohađao Višu franjevačku gimnaziju, koju je također završio s dobrim uspjehom. Teologiju je studirao na Franjevačkoj teologiji u Dubrovniku od 1903 - 1906. godine. U to vrijeme rektor je te franjevačke škole bio o. Urban Talija. Za svećenika je zaređen 26. VII. 1906. godine u Dubrovniku, a zaređio ga je tadašnji dubrovački biskup dr. Josip Marčević. Mladu misu proslavio je vrlo svečano u svome rodnom mjestu 26. VIII. 1906. godine, a propovijed je održao o. Urban Talija.

Budući da je pokazivao znakove posebne nadarenosti, poglavari su mu omogućili odlazak na usavršavanje u Innsbruck, gdje je ostao dvije godine (1906. - 1908.) i gdje se usavršavao u različitim teološkim disciplinama. Dobio je i svjedodžbu Teološkog fakulteta o položenom profesorskom ispitu, koja mu je omogućila da bude od tadašnjeg Generala Franjevačkog reda imenovan za profesora teologije. Vrijeme studija iskoristio je i za upoznavanje Austrije i Njemačke, a kraće je vrijeme iz pastoralnih razloga bio i u Švicarskoj. Iz Austrije se 1908. godine vratio u Dubrovnik, gdje neprestano predaje do 1924. godine, kada Franjevačka teologija u Dubrovniku na kratko i prestaje s radom jer je ponestalo slušača, a ponestalo ih je zbog toga što Provincija nije mogla zbog slabog ekonomskog stanja primati u Red nove članove. Fra Petar je uglavnom predavao biblijske predmete (Uvod u Sveto pismo, egzegezu, biblijsku arheologiju, topografiju Palestine i hebrejski jezik), ali je zbog nedostatka profesorskog kadra znao predavati i druge predmete.

Od godine 1925. do 1941. obavljao je različite službe u beogradskoj nadbiskupiji. Tako je bio savjetnik, predsjednik Nadbiskupskog duhovnog stola, generalni vikar, a jedno vrijeme, poslije ostavke nadbiskupa Rodića, upravljao je nadbiskupijom.⁶ U Beograd je, naime, otišao u svibnju 1925. godine na poziv beogradskog nadbiskupa o. Rafaela Rodića i to u pratnji ondašnjeg provincijala o. Augustina Juničića. Još ga je prije toga kralj Aleksandar imenovao kanonikom beogradske nadbiskupije. Tamo je ostao sve do sloma Jugoslavije 1941. godine. Tada se zahvalio na službi savjetnika u Beogradu i došao u Zagreb te je bio određen za rad u biskupskom

⁶ Usp. Mijo BRLEK - Marijo ŠIKIĆ, "Teološki studij u samostanu Male braće u Dubrovniku", u: *Samostan Male braće u Dubrovniku*. (Zbornik Radova posvećen 750. obljetnici samostana) Zagreb, KS i Samostan Male braće, 1985, 195.

ordinarijatu u Banjaluci. Nekoliko mjeseci nakon toga od Poglavnika "Nezavisne države Hrvatske" bio je umirovljen.

I u svojoj je redovničkoj zajednici obnašao vrlo važne službe. Godine 1920. izabran je za definitora. A od godine 1942. - 1961. bio je u raznim službama na čelu Franjevačke teologije u Dubrovniku. Tokom dva mandata obavljao je službu provincijala. Prvi je put izabran 1945. godine, a drugi 1949. Ulogu provincijala obavljao je do 1952. godine.⁷ Prvi je izbor bio na Košljunu, a sam on je presjedao kapitulju jer je bio generalni vizitator za vlastitu provinciju. Drugi je izbor izvršen na kapitulju u Zadru. Provincijal je bio u vrlo teškim poslijeratnim okolnostima, ali se snalazio kako je najbolje znao i umio. Službu generalnog vizitatora obavio je i za Provinciju Presvetog Otkupitelja 1949. godine. Prisustvovao je i generalnom kapitulju Reda i to u Franjinu gradu Asizu 1951. godine.

U Dubrovniku, u samostanu Male braće slavio je 26. VIII 1956. godine svoju "zlatnu misu". Bilo je to za one prilike vrlo veliko slavlje. Došli su predstavnici svih hrvatskih franjevačkih provincija. General Franjevačkog reda poslao mu je pismenu čestitku, a sveti Otac papa Pijo XII svoj apostolski blagoslov. Do svoje 81. godine predavao je na Franjevačkoj i Dominikanskoj teologiji u Dubrovniku.

Umro je u Dubrovniku 5. VIII. 1969. godine, na blagdan Gospe od Snijega, u 86. godini života i u 63. godini svećeništva, a dan poslije pokopan na groblju Danče. Od njega su se oprostili mnogobrojna rodbina, subraća, dubrovački svećenici na čelu s biskupom Pernekom, a govorima su se oprostili prisutni provincijali o. Benko Tulić, njegov provincijal, te o. Petar Čapkun, provincijal provincije Presvetog Otkupitelja iz Splita i o. Rufin Šilić provincijal Hercegovačkih franjevaca.⁸

⁷ Usp. Justin. VELNIĆ, Samostan Sv. Frane u Zadru. (Zbornik radova posvećen 700. obljetnici posvete crkve Sv. Frane u Zadru). Zadar 1980, 304.

⁸ Usp. Vjesnik Franjevačke provincije sv. Jeronima, br. 5-8 /1969, str. 115. Govor kojega je tom prilikom održao provincijal o. Benko Tulić donio je ovaj list na istoj stranici.

2. PREGLED RADA O. PETRA VLAŠIĆA

2.1. *Bibličar*

Poznati naš znanstvenik o. Mijo Brlek, subrat o. Petra Vlašića, ističe da se u životu i radu o. Petra Vlašića "opažaju linije neke predestinacije za proučavanje, predavanje, prevođenje i izdavanje djela s područja Sv. pisma; predestinacije za biblijski, liturgijski, propovjednički i pastoralni apostolat u ekumenskom pravcu. U ljubavi prema Svetom pismu i Kristovoj domovini slični svom zemljaku sv. Jeronimu, kojeg često navodi, ali mu fali žestina sv. Jeronima."⁹ Iako ne žestinom sv. Jeronima, Vlašić je svojim radom na području Svetoga pisma dao velik doprinos. Upravo na tom području najočitije je na putu i tragu Drugoga vatikanskog sabora. Mnoge od odredbi i smjernica konstitucije "Dei Verbum" kod njega su ostvarene i prije nego je navedena konstitucija objavljena.

2.1.1. "Psalmi Davidovi"

Glavno je njegovo djelo na području biblijskog pastorala "Psalmi Davidovi" - prijevod i tumačenje psalama u četiri sveska. Potaknut upravo nedostatkom opširnijeg tumačenja psalama na hrvatskom jeziku, Vlašić se još za vrijeme studija u Innsbrucku 1908. godine odvažio i započeo ovo djelo s nakanom po vlastitom priznanju, "da naše svećenstvo uzmogne većim razumijevanjem, te po tom većom pobožnosti i duševnom slastici moliti svoj svagdašnji časoslov, i iz njega danomice crpsti dragocjene nauke i snažne pobude za unaprijeđenje duhovnog života svoga i svojih vjernika".¹⁰ Tim riječima on zapravo navješćuje ono što će reći "Opća uredba Liturgije časoslova" - obnovljena prema odlukama Drugoga vatikanskog sabora koja kaže: "Čitanja i molitve liturgije časova naizmjenice tvore izvor kršćanskog života: sa Stola Svetoga pisma i svetačkih riječi taj se život hrani, a molitvom krijepi."¹¹

⁹ Mijo BRLEK, "O. Petar Vlašić, Život, rad, znanstveni, liturgijski i literarni apostolat", *Prilog Vjesniku Franjevačke provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri*, Zadar br. 7-8/1966, str. 210.

¹⁰ Petar VLAŠIĆ, *Psalmi Davidovi I*, Dubrovnik 1923. Predgovor.

¹¹ Opća uredba Liturgije časova, br.18, *Časoslov I*, KS, Zagreb 1984, str. 21.

Još jasnije to izriče Apostolska konstitucija pape Pavla VI. kojom se proglašuje božanski časoslov prema odluci Sabora: "Posebno je potrebno da Božji narod s novim osjećajem prihvati molitvu psalama, koja neprestano iznosi i naviješta Božje djelovanje u povijesti spasenja. To će biti lakše bude li se kod klera što marljivije promicalo dublje razumijevanje psalama... i budu li u tom, prikladnom katehezom, vjernici što poučeniji."¹² To tumačenje zapravo je provedba odluke saborske konstitucije "Dei Verbum" kojom "katolički egzegete i drugi zastupnici sv. teologije treba da se, marno ujedinjujući sile, trude da, pod nadzorom Svetog učiteljstva, prikladnim pomagala tako istražuju i iznose božanska Pisma, da bi što više službenika božanske riječi moglo Božjem puku plodonosno pružiti hranu Pisama".¹³ Na istinskom su tragu takvih pomagala u nas svakako Vlašićevi "Psalmi Davidovi", pogotovo što ga je kod priprema ovog djela, kako je sam posvjedočio, vodila ista ona nakana koju je kasnije imao Sabor.

Unatoč nepovoljnom vremenu zbog skupoće tiskarskih poslova, "Psalmi Davidovi" su, uz pomoć i podršku dobrotvora, pa i same tiskare "Jadran" koja se pobrinula nabaviti hebrejska i grčka slova, ipak ugledali svjetlost dana 1923. godine u Dubrovniku. Djelo su preporučili gotovo svi naši biskupi, dopustivši da ga se čak plati novcem iz crkvene blagajne. Recenzije su napisali o. dr. Teofil Velnić u "Novoj Reviji" i dr. T. Harapin u "Biblici". Također su recenzije i prikazi ovog djela izišli u "Acta Ordinis Fratrum minorum", "Vrhbosni", "Katoličkom listu", "Glasniku biskupije bosanske i srijemske", "Sacerdos Christi", "Hrišćanskom životu" - Glasniku srpsko-pravoslavne patrijaršije u Beogradu.¹⁴ Valja napomenuti da je Vlašić najavio još jedan svezak u kojemu bi obradio hvalospjeve koji se nalaze u Brevijaru,¹⁵ ali do objavljivanja toga sveska nije došlo.

2.1.2. "Savremena biblijska pitanja"

Drugo je vrlo važno Vlašićevo djelo s biblijskom tematikom "Savremena biblijska pitanja", djelo koje je nastalo kao odraz potreba onoga vremena. Naime, kako on sam tvrdi tržište jr vapilo "za jednim

¹² Apostolska konstitucija "Pjesmu hvale" Pape Pavla VI, *Časoslov I*, KS, Zagreb 1984, str. 11.

¹³ *Dei Verbum* (DV) 23.

¹⁴ Usp. M. BRLEK, nav. dj., 244.

¹⁵ Usp. Petar VLAŠIĆ, *Psalmi Davidovi I*, Dubrovnik 1923, Predgovor.

priručnikom Biblije, u kojem bi se pobili glavni moderni prigovori protiv Biblije, a napose oni koje je Davorin Trstenjak iznio u knjizi 'Biblija u svjetlu istine i morala' (Zagreb 1912), te u kojem bi se priručniku ukratko prikazalo Bibliju kakva uistinu jest."¹⁶ Osim toga, kako sam svjedoči u predgovoru, Vlašić je uvidio "krvavu potrebu jednog priručnika o savremenim biblijskim pitanjima" te započeo taj "smion i pogibeljan posao" da bi sastavio priručnik u kojem vjerno iznosi katolički nauk o Bibliji i spoznaje nepristrane zdrave kritike o njoj. Pisao je popularno, ali na znanstvenoj podlozi; stručnjak tu ne nalazi ništa nova, ali za takve i ne piše; piše za one koji nemaju vremena, a ni prigode da se ovim pitanjima posebno bave. Osobito nastoji da u pravom svjetlu prikaže ona biblijska pitanja, koja se u Trstenjakovoj knjizi onako ružno i neistinito prikazuju.¹⁷

Ovo djelo zaista se može smatrati svojevrsnom prethodnicom konstituciji "Dei verbum" Drugoga vatikanskog sabora, koji "idući stopama Sabora tridentskog i Prvoga vatikanskog... želi iznijeti pravi nauk o Božjoj objavi i njezinu prenošenju..."¹⁸ Ta je tvrdnja konstitucije ključna i gotovo sažimlje cijeli njezin sadržaj, a nalazimo je u Vlašićevu djelu "Savremena biblijska pitanja" što potvrđuje postavku da on na našim prostorima utire put idejama Drugoga vatikanskog sabora.

I Vlašićeva knjiga "Pravi pojam Svetoga pisma", koja je 1919. godine tiskana u Mostaru, svojim naslovom i pristupom problematici potvrđuje da je bio na spomenutom usmjerenju.

2.1.3. Propovijedi po Svetom pismu

Potaknut okružnicom pape Benedikta XV. od 15. VI 1917. godine o propovijedanju Riječi Božje, dubrovački biskup dr. Josip Marcelić imenovao je biskupijski odbor koji bi se imao pobrinuti da se preporuke okružnice oživotvore u praksi. Kao član toga odbora Vlašić

¹⁶Petar VLAŠIĆ, *Savremena biblijska pitanja*, Rijeka 1914, str. 1. (Predgovor). Knjiga D. Trstenjaka bila je u stvari doslovni prijevod dviju njemačkih knjiga: M. Mourenbrecher: *Biblische Geschichten* (Berlin 1910) i Arth. Drews, *Die Christusmythe*, (Jena 1910). U pisanju svoje knjige Vlašić je to otkrio i iznio u javnost što je svakako pridonijelo da njegova knjiga "Savremena biblijska pitanja" budu rasprodana u vrlo kratkom vremenu.

¹⁷ Usp. Isto str. 2.

¹⁸ DV 1.

je i sam sastavljao propovijedi u skladu s okružnicom.¹⁹ Slično kao i kod psalama i ovdje je najavljeno pet svezaka,²⁰ no izašla su samo tri, što svjedoči da je o. Petar bio neumoran sijač Riječi Božje, da je puno toga htio i želio napraviti, ali na žalost i na njemu se ostvarila ona Isusova da je "duh voljan a tijelo slabo". Možda zbog svoje prezauzetosti, a možda i zbog službe konzultora koju je iznenada preuzeo u Beogradu, nije uspio ono što je planirao.

Tiskana su tri sveska propovijedi po sv. Pismu: 1. *Život ljudski*, Dubrovnik 1923; 2. *U zemlji otajstava*, Dubrovnik, 1923; 3. *Čudesa Isusova u prošlosti i sadašnjosti*, Beograd 1927. Već je kod naslova dodano djelima pojašnjenje da je riječ o propovijedima po Svetom pismu, ali i one zbirke Vlašićevih propovijedi kod kojih to nije izričito naglašeno utemeljene su i potkrijepljene primjerima iz Svetog pisma. Za sve se njegove propovijedi može jednostavno reći da su "temeljito obrađene sa bogatim biblijskim sadržajem kao da su pisane poslije II. vatikanskog sabora".²¹

To se s pravom može tvrditi, promatraju li se njegove propovijedi u svjetlu izjava Sabora: "Homilija se kao dio liturgije veoma preporučuje. Njome se tijekom liturgijske godine, na temelju svetog teksta, tumače otajstva vjere i pravila kršćanskog života."²² I na drugome mjestu: "Iz iste riječi crpe zdravu hranu i svetu snagu i služba riječi, to jest pastoralno propovijedanje, kateheza i svako kršćansko poučavanje u kojem liturgijska homilija treba da zauzme iznimno mjesto."²³

Potaknut papinom okružnicom i biskupovim imenovanjem u odbor, Vlašić je shvatio što mu je činiti. Opet je bio ispred svoga vremena i ostvario ono što će mnogi tek kasnije čuti, a ostvariti veoma teško.

¹⁹ Usp. P. VLAŠIĆ, *Život ljudski*, Dubrovnik 1923, predgovor.

²⁰ □Usp. P. VLAŠIĆ, *U zemlji otajstava*, Dubrovnik 1923, predgovor.

²¹ Krsto KRŽANIĆ, "O. Petar Vlašić 1883-1969", u *SB* 6/1969, 352.

²² *Sacrosanctum Concilium* (SC) 52.

²³ DV 24.

2.2. Liturgiĉar

Iako je o. Petar Vlašić u popisu braće koja su se istakla na znanstvenom, umjetničkom ili nekom drugom polju svrstan među "bibliciste",²⁴ ipak ne smijemo zanemariti njegovo zalaganje na području liturgije. U prilog tome govori i činjenica da je o. Petar bio prvi potpredsjednik na IV. hrvatskom liturgijskom kongresu u Zagrebu 1940. godine, a prema riječima jednog od naših vodećih liturgiĉara, o. Martina Kirigina, Vlašić je bio prvi i najveći pionir suvremene liturgijske obnove u nas, koja je započeta s dr. Merzom i izdavanjem misala dr. Kniewalda. Možda ga je upravo njegova "stručnost" u Svetom pismu ponukala da se zauzima i na području liturgije, jer su te dvije discipline usko povezane.

Kasnije će Drugi vatikanski sabor zaključiti: "Kako bi bilo jasno da su u liturgiji obred i riječ najuže povezani, neka se u svetim slavljinama obilnije, raznolikije i prikladnije obnovi čitanje Sv. pisma".²⁵ To nas opet vraća na spomenutu izjavu o. Jordana Kuničića da je o. Petar pretekao vrijeme i utirao put Drugom vatikanskom saboru. Stoga ćemo analizirati i Vlašićev rad na liturgijskom području u svjetlu kasnijih dokumenata II. vatikanskog sabora.

2.2.1. Evandelistar

Kao prvo valja napomenuti da o. Petar nije bio liturgijski "teoretiĉar", t. j. nije se toliko bavio liturgijom kao znanošću, ali svakako njegovo zalaganje na "praktičnom" području liturgije pokazuje da je jako dobro poznao narav i važnost liturgije u životu Crkve. Fra Krsto Kržanić u o. Petru prepoznaje vrlo plodnog pisca čitavog niza liturgijskih i homiletskih djela, na čelu s Evandelistarom.²⁶ Upravo Evandelistar zbog svoje uloge u liturgiji zauzima posebno mjesto među Vlašićevim djelima, stoga je čudno da u članku "Podaci o životu mnp. O. Petra Vlašića" i u "Govoru o. Benka Tulića,

²⁴ Usp. *Šematizam Franjevaĉke provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri*, Zadar 1990, 206.

²⁵ SC 35.

²⁶ Usp. KRŽANIĆ, nav. dj. str. 352.

provincijala" -prigodom smrti o. Petra, o Evandelistaru nema ni riječi.²⁷ Tim više što se i Evandelistar i smrt "događaju" u Dubrovniku.

Govoreći o Evandelistaru, može se reći da on nastavlja gotovo šeststoljetnu tradiciju Lekcionara na hrvatskom jeziku, što opet spada u povlasticu staroslavenskog jezika u rimskoj liturgiji. Tek će s Drugim vatikanskim saborom to prestati biti povlastica, i postati dopuštenje. Ipak i dalje ostaje odredba: "U latinskim obredima neka se sačuva latinski jezik, osim ako postoji posebna povlastica".²⁸ Iako se, dakle, o Evandelistaru na narodnom jeziku ne može govoriti kao o nečem što je preduhitriilo koncilsko dopuštenje o uporabi narodnog jezika u liturgiji, ipak svojim naporom koji je uložio u priređivanju i prijevodu Lekcionara o. Petar pokazuje da mu je stalo da narod na svom jeziku čuje i razumije Božju riječ. Za to se upravo zalaže Drugi vatikanski sabor: "Budući da Božja riječ mora svim vremenima biti na raspolaganju, Crkva se materinskom brigom skrbi da se prirede prikladni i ispravni prijevodi na različite jezike, prvenstveno iz izvornih tekstova Svetih knjiga".²⁹ Upravo je ta "materinska briga" vodila i o. Petra kod priređivanja novoga Evandelistara.

O potrebi novoga Evandelistara govori i dubrovački biskup dr. Josip Marčević u pismu kojim isti odobrava. On je i ishodio dopuštenje za novo izdanje kod pape Pija X. prigodom audijencije 14. X. 1913. Sedam godina nakon toga nakladna knjižara "Jadran" u Dubrovniku tiska novi Evandelistar i on je spreman za uporabu. Bio je to posao izvanredno težak i pun odgovornosti, kako svjedoči sam priređivač Vlašić.³⁰

²⁷ Vidi: "Naši pokojnici, o. Petar Vlašić", i "Govor o. Benka Tulić, provincijala", u: *Vjesnik Franjevačke provincije sv. Jeronima, Zadar*, 5-8 (1969) str. 114-116. To zapaža naš poznati bibličar o. Jerko Fućak. O tome piše u svom djelu *Šest stoljeća Hrvatskog lektionara u sklopu jedanaest stoljeća hrvatskoga glagoljaštva* na str. 298 (KS, Zagreb 1975), kao i u članku "Prosudbe Vlašićeva Evandelistara" u: *BS 2-3* (1972) na str. 235. Međutim, pogrešno na oba mjesta navodi br. 11. *Vjesnika Franjevačke provincije*, koji ne postoji. Riječ je o citiranom mjestu br. 5-8(1969), str. 114-116.

²⁸ SC 36,1.

²⁹ DV 22.

³⁰ *Evandelistar*, Predgovor str. VI. O ozbiljnosti posla i opasnostima u njegovu priređivanju, ali i ostalih izdanja Evandelistara dovoljno govore članci i rasprave po novinama prigodom izdavanja Lekcionara o čemu iscrpno piše dr. Jerko Fućak u spomenutim djelima: "Prosudbe Vlašićeva Evandelistara" i u *Šest stoljeća hrvatskog lektionara u sklopu jedanaest stoljeća hrvatskog glagoljaštva*

2.2.2. Ostala Vlašićeva liturgijska izdanja

Iako Evanđelistar zbog svojega značenja za liturgijski život zauzima središnje mjesto u Vlašićevu liturgijskom opusu, ne smiju se zaobići ni drugi njegovi radovi na tom području. Svi su oni tiskani u Dubrovniku i iza njih, kao i u slučaju Evanđelistara, stoji Dubrovački ordinarij. I činjenica da je za priređivača izabran Vlašić dovoljno govori sama po sebi.

Popis liturgijskih izdanja koje je priredio o. Petar Vlašić:³¹

1. *Obredi Velike sedmice*, po novom Misalu i Brevijaru. Obredi Velike sedmice doslovni su izvadak iz novog Evanđelistara, a dodane su jutarnje molitve i ostali časovi sv. Oficija koji se mole na Veliki četvrtak, petak i subotu. Dubrovnik 1921.

2. *Hrvatski Bogoslužbenik*. ili Zbirka svih Večernja i nekih jutarnja po novom Rimskom Brevijaru s dodatkom raznih molitava obreda i pjesama, Dubrovnik 1923.

3. *Božićni oficij s devetnicom i pjesmama* (Izvadak iz Hrvatskog Bogoslužbenika), Dubrovnik 1923.

4. *Oficij sv. Vlaha s molitvama*, Dubrovnik 1924.

5. *Mali oficij BDM*, latinski i hrvatski, Dubrovnik 1924. To je izdanje povećano i u nakladi "Euharistijskog Glasnika" izdano još tri puta: Dubrovnik 1929; Split-Poljud 1938 i Split-Poljud 1939.

6. *Oficij za mrtve s obredom sprovoda i s raznim molitvama za mrtve*. Izvadak iz Hrvatskog Bogoslužbenika, Dubrovnik 1922. Drugo izdanje u nakladi "Euharistijskog Glasnika" 1929.

7. *Novi obred Velike subote*, Dubrovnik 1952. Prvo je izdanje bilo brzo raspačano, pa je odmah priređeno drugo izdanje.

8. *Obnovljeni obred Svete sedmice*, Dubrovnik 1957.

9. *Sveta sedmica*, hrvatski prijevod prema tipičnom vatikanskom izdanju, Dubrovnik 1959.

Sva ta izdanja svjedoče koliko je o. Petru stalo do gajenja liturgije. Njegov *Hrvatski Bogoslužbenik* sa svojim izvadcima uvelike je doprinio da se uz obnovu hrvatskog jezika očuva liturgijsko pjevanje po cijeloj Dalmaciji - štoviše od Istre do Boke Kotorske. Ova izdanja

³¹ Prema: M. BRLEK. nav. dj. Popis liturgijskih izdanja donosi Brlek na str. 244-246.

također su doprinijela da se u molitvu časoslova osobito jutarnje i večernje uključi i puk. Upravu u tome ta djela anticipiraju ono što će Koncil formulirati u Konstituciji Sacrosanctum Concilium: "Neka pastiri duša nastoje da se nedjeljom i o svečanijim blagdanima u crkvi svečano slave glavni časovi, osobito večernja. Preporučuje se i svjetovnjacima da mole božanski časoslov, bilo sa svećenicima bilo međusobno okupljeni, dapače i svaki za sebe".³²

Vlašićev *Bogoslužbenik* prihvatili su i naši iseljenici u krajevima gdje su boravili,³³ što je još jedna potvrda postavke ovog prikaza da je pater Vlašić išao ispred Koncila. Nažalost, što se ostvarenja koncilske odredbe o moljenju oficija tiče ne može se reći da smo mnogo napredovali od stanja kakvo je bilo u Vlašićevo doba. Ostaje utjeha da je on predosjetio duh Koncila i da mu je svojim liturgijskim izdanjima na našim prostorima pripremao put.

2.2.4. Molitvenici

Premda ne spadaju u strogo liturgijska izdanja, molitvenici se ipak u određenim situacijama koriste i u liturgijskim slavljinama, stoga ovdje navodim i molitvenike koje je priredio o. Petar Vlašić.³⁴

1. *Pobožna duša*, molitvenik (ćirilica) Beograd 1926. To je prvi katolički molitvenik u Srbiji tiskan ćirilicom. Donosi ukratko kršćanski katolički nauk, glavnije pobožnosti i molitve u pjesmi i prozi.

2. *Vrata nebeska*, molitvenik za starce i starice, tiskan krupnim slovima, Zagreb 1930.

3. *Mali molitvenik*, Pouka i molitva, Zagreb 1941.

4. *Sat klanjanja i sveta Getsemanska ura*, Dubrovnik 1961.

Priređivanje ovih molitvenika pokazuje zauzetost o. Petra i na ovom tako praktičnom pastoralnom polju.

³² SC 100.

³³ Usp. M. KIRIGIN. *Konstucija o liturgiji - komentar*, FTI DI, Zagreb 1985, 317.

³⁴ Prema M. BRLEK, nav. dj. str. 248.

2.3. Pastoralni rad o. Petra Vlašića

Uzimajući u obzir dosad rečeno o o. Petru, čovjek bi pomislio da mu pored zauzetosti predavanjima na teologiji i priređivanjem i pisanjem knjiga, a kasnije i službom konzultora nije preostalo vremena za druge aktivnosti. Međutim, nije bilo tako. Pored predavanja u školi propovijedao je najviše u Dubrovniku, ali i u drugim mjestima, a posebno je držao prigodne provjedi za pojedine župne patrone i, što je u ono doba bio običaj, za vrijeme korizme. Posebno je bio angažiran u držanju duhovnih vježbi. Tako je držao duhovne vježbe franjevačkim gimnazijalcima u Sarajevu, Mostaru i Dubrovniku, profesorima i đacima u Visokom, a često i različitim redovnicama. Bio je i odgajatelj franjevačke mladeži i to punih deset godina (1908 - 1918.) Za vrijeme svog boravka u Beogradu zajedno s nadbiskupom Rodićem koji je također bio franjevac, osniva 1927. zajednicu Franjevačkog svjetovnog reda³⁵ i cijelo jedno desetljeće ostaje njezinim upraviteljem.

S dopuštenjem spomenutog nadbiskupa uspostavlja vezu s oko 10.000 Hrvata u Rumunjskoj.³⁶ Obilazi hrvatske župe i po njima drži pučke misije i to u dva navrata: 1927. godine zajedno s o. S. Rade, a 1937. godine s o. B. Štefanićem.³⁷ Kao plod veze s Hrvatima u Rumunjskoj nastaje knjižica u kojoj opisuje njihove prilike.³⁸

Više je puta putovao po cijeloj Srbiji da bi došao do raštrkanih Hrvata. Za Hrvate u Srbiji brinuo se i tako što je pripremao materijalnu podlogu za njihov rad i opstanak u dijaspori. Tako je u početku svoga boravka u Beogradu često odlazio u Smederevo gdje je bilo oko 1000 katolika. Uz pomoć Svete Stolice za njih je tamo kupio kuću i imanje za katoličku crkvu i župni dom. Blagoslovio je 1929. godine kamen temeljac za župnu crkvu sv. Ane u Šapcu, a 1936. godine temeljni kamen za župnu crkvu u Kraljevu. Za vrijeme svoga rada u Beogradu skoro svake nedjelje propovijedao je po crkvama u Beogradu (Krist kralj, Blažena Djevica Marija i sv. Ante). Jedna njegova propovijed u crkvi Krista kralja, koja s našeg današnjeg gledišta može izgledati

³⁵ Usp. Srećko MAJSTOROVIĆ, *Ivan Rafael Rodić, prvi Beogradski nadbiskup*, Slavonski brod 1971, str. 48. U to doba udruga se zvala "Treći red sv. Franje".

³⁶ Usp. isto, str. 51.

³⁷ Usp. M. BRLEK, nav. dj. str. 224.

³⁸ Petar VLAŠIĆ, *Hrvati u Rumunjskoj*, Beograd 1928.

neobična, uzburkala je 1929. godine javnost u Beogradu. On je, naime, tvrdio da je mjesto žene u kući i u obitelji, a ne u javnom životu. Posebno je bio napadnut od feminiskinja, koje su nekoliko mjeseci punile novine na tu temu u Beogradu i u Srbiji.

Nakon povratka iz Beograda odlazi u Dubrovnik i biva izabran za provincijala 1945. godine. I u toj službi ne jenjava njegov pastoralni žar. Njegov lik kao provincijala pastoralca u nekoliko rečenica ocrtava M. Brlek: "Kao provincijal voli celebrirati tzv. `provincijalne` sv. mise, da ne govorimo o svečanim vesperama `sa sedam pluvijala`. Na svim važnijim svečanostima po samostanima, gdje se prilikom vizitacije nađe, na mladim misama, po župama, uvijek spremno prihvaća ponudu da obavi crkvene funkcije, propovijeda, održi duhovne vježbe, u jednu riječ pomaže gdje god i kako god se pruži prigoda, odnosno traže prilike."³⁹

Ipak, najzauzetiji u pastoralnom radu bio je kao propovjednik. O tome svjedoče brojne zbirke propovijedi za razne prigode. Osim već spomenutih propovijedi po sv. Pismu, tu su i katehetsko-apologetske propovijedi "Vjerujem" - koje izlaze u propovjedničkom časopisu "Riječ Božja",⁴⁰ koji je uređivao. No, zbirka propovijedi nije izašla slučajno. Ona je također potreba vremena, kako to sam autor tumači u predgovoru: "U teškim vremenima u kojima živimo, kad pored ekonomske krize vlada i kriza duha; kad se otvoreno i potajno rovare protiv kršćanstva, kad se šire tolike predrasude o kršćanskom vjerovanju... u doba kad se sa stanovite strane nastoji iščupati vjeru iz ljudske duše: potrebno je i shodno govoriti narodu o potrebi i koristi vjere... potrebno je i korisno i shodno razbijati predrasude o kršćanskoj vjeri i o Katoličkoj crkvi te u narodu buditi vjerski duh i zagrijavati ga za vršenje kršćanskih dužnosti."⁴¹

U ovom Vlašićevom predstavljanju svojih katehetsko-apologetskih propovijedi vidim onu istu skrb za Božji narod koju će kasnije na Saboru iznijeti dekret "Presbyterorum ordinis": "... na svećenike kao odgajatelje u vjeri spada da se sami ili preko drugih

³⁹ M. BRLEK, nav. dj. str. 232.

⁴⁰ "Riječ Božja" počinje izlaziti na poticaj hrvatskih franjevačkih provincijala 1930. godine u Beogradu. No, već od 1931. godine tiska se u franjevačkoj tiskari "Kačić" u Šibeniku. Vlašić ostaje urednikom sve do 1941. godine, i upravo je u tom listu objavio veći dio svojih propovijedi koje su kasnije izdane kao posebna izdanja.

⁴¹ Petar VLAŠIĆ, *Vjerujem, katehetsko-apologetske propovijedi*, Beograd 1932, predgovor.

brinu da pojedini vjernici budu u Duhu Svetom dovedeni do toga da razvijaju vlastiti poziv po Evanđelju, do iskrene i djelotvorne ljubavi i do slobode kojom nas je Krist oslobodio. Mala će biti korist od ceremonija... ili od udruženja... ne bude li sve služilo odgajanju ljudi da postignu kršćansku zrelost."⁴² U Vlašićevim riječima prepoznajem onaj isti stav koji će zauzeti saborski oci u Konstituciji "Gaudium et spes" govoreći o odnosu Crkve prema ateizmu: "A lijek protiv ateizma možemo očekivati od adekvatnog izlaganja nauke, ali jednako tako i od autentičnog života Crkve i njezinih članova... To se ponajprije postiže svjedočanstvom žive i sazrele vjere, t.j. vjere koja je tako odgojena da može jasno prozreti teškoće te ih nadjačati."⁴³ Vlašićeve propovijedi imaju svrhu upravo odgajanja vjere i formaciju zrelih kršćana, te je on i ovdje u dosluhu s onim što će biti formulirano na Saboru.

Z a k l j u č a k

Nedvojbeno je o. Petar Vlašić svojim povelikim opusom i načinom na koji je prilazio "znakovima vremena" zadužio ne samo pripadnike svoga naraštaja, nego i sljednike, pa i nas danas. Na žalost, njegov ogromni doprinos na kulturnom i religioznom planu danas je široj javnosti gotovo nepoznat. Ovaj je rad pokušaj da se njegovo djelo djelomično ponovno otrgne zaboravu i da se uputi na još uvijek postojeću aktualnost njegova djela. To je i pokušaj da se njegov rad, promatran u svjetlu nauke Koncila, valorizira prigodom tridesete obljetnice Koncila i skorog jubileja godine 2000. Ovaj je znanstvenik i čovjek neobičnih umnih sposobnosti, i od svojih suvremenika ocrtan kao "čovjek duboke osjećajnosti za sve što je Božje", možda i "nesvjesno" pripremao tlo za novosti koje će donijeti II. vatikanski koncil.

Svjestan sam da je ovdje tek manji dio onoga što je o. Petar učinio i o čemu bi trebalo progovoriti. Svako njegovo djelo zaslužuje posebnu pozornost, jer je ono dio njega i njegov odgovor na zahtjev konkretnoga vremena.

⁴² *Presbyterorum ordinis* 6.

⁴³ □ *Gaudium et spes* 21.

3. D O D A T A K

3.1. Popis radova o. Petra Vlašića ⁴⁴

- Savremena Biblijska pitanja, Rijeka 1914.
 Pravi pojam Svetoga Pisma, Mostar 1919.
 Psalmi Davidovi, Dubrovnik 1923-1925.
 Psalam "De profundis", Dubrovnik 1923.
 Evanđelistar to jest Epistole i Evanđelja preko sve godine po novom rimskom misalu, Dubrovnik 1921.
 Obredi Velike sedmice. Jutarnji i večerni, po novom rimskom Brevijaru, Dubrovnik 1921.
 Božićni oficij s devetnicom, Dubrovnik 1921.
 Mali oficij Blažene Djevice Marije. Latinski i hrvatski, Dubrovnik 1921, II. izd. Split.
 Oficij za mrtve s obredom sprovoda, Dubrovnik 1922 (I. izd.), Ljubljana 1925.²
 Hrvatski Bogoslužbenik. Zbirka svih Večernja i nekih jutarnja, s dodatkom raznih molitava i pjesama, Dubrovnik 1923.
 Oficij Sv. Vlaha s molitvama, Dubrovnik 1924.
 Novi obred Velike subote, Dubrovnik 1952.
 Obnovljeni obred Svete sedmice, Dubrovnik 1957.
 Sveta sedmica, Dubrovnik 1959.
 Život ljudski. I. ciklus propovijedi po Svetom pismu, Dubrovnik 1918. Dubrovnik 1923.²
 U zemlji otajstva. 25 govora za blagdane Gospodnje. II. ciklus propovijedi po Svetom pismu, Dubrovnik 1923.
 Čudesna Isusova u prošlosti i sadašnjosti. III. ciklus propovijedi po Svetom pismu, Beograd 1927.
 Vjerujem. Katoličko-apologetske propovijedi za sve nedjelje i blagdane, Beograd 1932.
 Naši uzori. Propovijedi o svecima. Beograd 1933.

⁴⁴ Usp: Mijo BRLEK, "O. Petar Vlašić. Život, rad, znanstveni, liturgijski i literarni apostolat", u: Prilog Vjesniku Franjevačke provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri, Zadar br. 7-8/1966, str. 210 - 249.

- Deset zapovijedi Božjih u naše dane. Propovijedi za sve nedjelje u godini, Beograd 1934.
- Ruža otajstvena. Propovijedi o Blaženoj Djevici Mariji za sve njezine blagdane, Beograd 1936.
- Liturgijske propovijedi. Za sve nedjelje i blagdane, Beograd 1936.
- Naši zaštitnici. II. zbirka propovijedi o svim svecima, koji se u našim krajevima štiju, Beograd 1940.
- Propovijedi po nedjeljnim i blagdanjim poslanicama, Beograd 1941?
- Sedam minuta. Kratke propovijedi za sve nedjelje i blagdane, Zagreb 1942.
- Pobožna duša. Molitvenik, Beograd 1926.
- Vrata nebeska. Molitvenik za starce i starice. Krupnim slovima, Zagreb 1930.
- Mali molitvenik. Pouka i molitva, Zagreb 1941.
- Hrvati u Rumunjskoj. Povijesno putopisne crtice, Beograd 1928.
- U Svetoj zemlji. (Sa slikama), Beograd 1937.
- U gradovima Apokalipse. (Sa slikama), Požega 1938.
- Kršćanstvo bez Isusa, *Katolički list (KL)* Zagreb 1913, br. 67.
- Pokornički psalam `Miserere`, *KL* 1914, br- 14 i 15.
- Ratni psalmi, *KL* 1915, br. 11-13; 19-20; 33-35.
- Ratni psalam 45 Deus noster refugium..., *KL* 1916, br. 5 i 6.
- Prijevod psalama, *KL* 1917, br. 37.
- Prijevod i tumačenje raznih redaka pojedinih psalama, *KL* 1917, br.29,39,41,42.
- Pro octava multi inscribuntur psalmi, *KL* 1917, br. 4.
- Sveta zemlja i Franjevci (k 700 godišnjici dolaska sv. Franje u Palestinu), *KL* 1919, br. 9.
- Hrvatski Franjevac Čuvar Sv. zemlje, *KL* 1919, br. 17.
- In exponendis Sacris Scripturis Doctor Maximus (prigodom 1500 godišnjice Svečeve smrti), *KL* 1920, br. 34.
- Kako je sv. Jeronim prevodio Bibliju, *KL* 1920, br. 36.
- Kako je bio primljen prijevod Biblije sv. Jeronima, *KL* 1920, br. 37-38.
- Quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei, *KL* 1920, br. 40.
- Nekoje primjedbe k izdanju hrv. r. Obrednika, *KL* 1924, br. 8.

- Evo drvo križa" (egzegetsko razmatranje), *KL* 1924, br. 14 i 15.
- Napuniše se svi Duha Svetoga..., *KL* 1924, br. 23.
- Jubilarna godina u Starom Zavjetu, *KL* 1924, br. 43-47.
- Vidjesmo zvijezdu njegovu na istoku..., *KL* 1924, br. 53.
- Sin Božji i Sin Čovječji, *Bogoslovska smotra (BS)* 1910, 321-338
- Kula babilonska i pometnja jezika, *BS* 1911, 236-247 i 335-352.
- Sjedi ob desnu Oca, *BS* 1913, 25 - 39.
- Sveti Augustin kao egzegeta, *BS* 1930, 415-429.
- Nešto o postanku i reformi Brevijara, *BS* 1923, 96.
- Pitanje sroka u biblijskim pjesmama, *BS* 1923, 83.
- Moderna kritika i Evanđelje, *Hrvatska straža*, Krk 1910, 34-105; 176-197; 446-461.
- Evanđelje i kulturni napredak, *HS* 1911, 103-115.
- Prekret u kritici Isusova uskrsnuća, *HS* 1911, 390-404.
- Osvrt na prošlogodišnju prepirku o Isusu, *HS* 1912, 42-52.
- Sveto Pismo i egipatska otkrića, *HS* 1913, 67-90.
- Neka se znade - plagijat Davorina Trstenjaka, *HS* 1913, 225-283.
- Je li Isus bio liječnik, *Naša Misao*, Sarajevo (*NM*) 1914, br. 1 i 2; br. 3 i 4.
- Ti si Sin moj, ja te danas rodih, *NM* 1914, br. 12.
- Etičko-pedagoška vrijednost rata u Starom Zavjetu, *NM* 1915, br. 1 i 2.
- Nekoji paragrafi Hamurabijeva zakonika o vojsci, *NM* 1915, br. 1 i 2.
- Novi pravac u proučavanju Sv. pisma, *Nova revija*, Makarska (*NR*) 1922, br. 1.
- Teologija psalama, *NR* 1922, br. 2.
- Ličnost sv. Franje (predavanje održano na Sveučilištu u Beogradu 7. XII 1927. na svečanoj komemoraciji 700 god. smrti sv. Franje)., *NR* 1927.

3.2. *Literatura o fra Petru Vlašiću*

- BARČIĆ, Berard, *Povijest Franjevačke provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri*, Zadar 1976, (ciklostil).
- BRLEK, Mijo, O. Petar Vlašić, život, rad, znanstveni, liturgijski i literarni apostolat. Prigodom 83. godišnjice života i 60. godišnjice misništva. *Prilog Vjesniku Franjevačke provincije sv. Jeronima*, Zadar, br. 7-8/1966, str. 210-249.
- Časoslov* I. KS, Zagreb 1984.
- DUDA, Bonaventura: Prihvat II. vatikanskog koncila u Hrvatskoj, u: *CUS* 2/1996, str. 165-183 i *CUS* 3/1996, str. 251-274.
- Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, KS Zagreb 1986.
- FUČAK, Jerko Prosudbe Vlašićeva Evanđelistara, u *BS* 2-3 /1972, 235-250
- FUČAK, Jerko, *Šest stoljeća Hrvatskog lekcionara u sklopu jedanaest stoljeća hrvatskog glagoljaštva*, KS, Zagreb 1975.
- GRGEC, M; ALAJBEG, T; MEŠTRIĆ, H.: Koncil je trajan, *Kana* 7-8/291, god. XXVII srpanj-kolovoz 1996, str. 10-11.
- IVAN PAVAO II, *Nadolaskom trećeg tisućljeća*, KS, Zagreb 1994.
- KIRIGIN, Marti, *Konstitucija o sv. liturgiji Sacrosanctum Concilium*, FTI DI, Zagreb 1985.
- MAJSTOROVIĆ, Srećko, *Ivan Rafael Rodić prvi beogradski nadbiskup*, Slavonski Brod 1971.
- MEŠTRIĆ, Hrvoje: Je li prihvaćen, *Kana* 6/290, god. XXVII lipanj 1996, str. 8-9.
- RUPČIĆ, Lj.; KRESINA, A.; ŠKRINJAR, A.: Dogmatska konstitucija o Božanskoj objavi Dei Verbum, FTI DI, Zagreb 1981.
- Samostan Male braće u Dubrovniku. (Zbornik radova u spomen 750 godišnjice prisutnosti Male braće u Dubrovniku) KS Zagreb i Samostan Male braće Dubrovnik 1985.
- Samostan sv. Frane u Zadru. (Zbornik radova posvećen 700. obljetnici posvete crkve sv. Frane u Zadru) Zadar 1980.
- Šematizam Franjevačke provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri. Priredili dr. fra Jozo Sopta i don Ivan Đamić, Zadar 1990.
- Vjesnik Franjevačke provincije sv. Jeronima. Zadar br. 9-10/1966; 5-8/1969.

G. GOZZELINO, *Anđeli, snovi, djetinje obmane? Ili veličanstvena nezamisliva stvarnost, izazov našoj kreativnosti*. Preveo: Anto Šarić; Izd. "Crkva u svijetu, Split 1996; - 34 str.; 21 cm.

O anđelima kao čovjekovim suradnicima danas se malo govori, a i to malo je protkano "djetinjarijama" pretpostavljajući, valjda, da je govor o anđelima namijenjen samo malenoj djeci koja još ne mogu u potpunosti percipirati stvarnost u pravom svjetlu. Ova knjižica na veoma zanimljiv i suvremenom čovjeku lako prihvatljiv način pristupa anđelima prikazujući angelologiju kao "jednu od najljepših znanosti" koja nije kršćanski izum jer "anđele susrećemo već u mîtu i klasičnoj filozofiji te u šumanskim vizijama, a nalazimo ih i u Zaratustrinoj religiji, hinduizmu, budizmu, taoizmu i islamu" (str.7). Kršćanstvo je prihvatilo tu datost i obogatilo ga iskustvenom objavom Boga i njegova jspasenjskog plana koji svoj v rhunac doživljava u Kristovu vazmenom otajstvu.

Kolikogod suvremena civilizacija (počev od europskog razionalizma 18. st. koji je prva civilizacija koja nije priznala postojanje ili je odbacila svijet anđela) na planu znanosti zapostavlja govor o anđelima, on se ipak pojavljuje kao nezaobilazan problem suvremene imaginacije. Nadilazeći pseudoznanstvene rasprave o postojanju osobnih bića negdje u svemirskim prostranstvima, popularno nazivanim "izvanzemaljcima", pisac ove zanimljive knjižice polazi od biblijskih datosti ističući da su anđeli Božja stvorenja uzvišenija od čovjeka, slave Boga i sudjeluju u borbi protiv sila zla te pomagači su ljudima.

Danas nisu rijetki teolozi i mislioci koji se uopće ne zanimaju da li anđeli postoje ili ne, nego jesu li nam oni potrebni, odnosno da li nam to koristi ili ne. Očito, u potrošačkom mentalitetu, anđeli teško nalaze prikladno mjesto. Anđeli i đavli mogu biti simboli svjetla i tame, dobra ili zla, ali to nam neće pomoći da se više priklonimo dobru a otklonimo od zla i tame. Crkvena praksa, osobito izražena u liturgijskim molitvama, daje veliku važnost ulozi anđela u kršćanskom životu. Liturgijske knjige obnovljene prema smjernicama Drugoga vatikanskog sabora ostaju na liniji Crkvene predaje iako su "iz misala i iz obrednika uklonjeni mnogi prevladani elementi, a drugi preispitani, a da zbog toga nije bilo odstupanja od prethodne vjere" (A. Marranzini). Ti zahvati u liturgijskim knjigama posljedica su zrelijeg pristupa vjerskim datostima i povijesno-kritičkim istraživanjima ikonografskih prikazivanja anđela u pojedinim epohama.

Bolje i ozbiljnije proučavanje uloge anđela pomaže boljem i ozbiljnijem shvaćanju čovjeka i njegova mjesta "pod suncem", uvjerenju da nismo sami niti možemo biti samodostatni. Ozbiljnije proučavanje sudbine anđela podsjeća nas da su oholost i sebičnost najveće nesreće, a skromnost i ljubav obećani blagoslov. Tako se međusobno isprepleću angelologija i antropologija. U taj kontekst pisac ove zanimljive knjižice stavlja i govor o anđelima čuvarima naglašavajući da je "u kršćanstvu sve međusobno povezano. Vjerovati u anđele nije tako važno kao vjerovati u Isusa Krista koji je trajno živ i djelatan" (str.32). Knjižica je veoma prikladna i pristupačna običnim vjernicima, ali i onima koji se malo više zanimaju za vjerska pitanja i teološka doumljivanja.

Fra Marko Babić